

(AlcM), però caldria assegurar que no hi hagi malentes, com sigui que *calendrínes*, que he sentit en els Aspres, a Terrats (1960), és un mot sense relació de significat ni d'origen amb això. De *calandre* nom d'una màquina, parlo també en el DCEC, lín. 45ss. *Calandràr*; *calandreta*; *calandrió*; *calandriu*, certament no és fruit de contaminació amb un hipotètic o rarísim *codorniu* (com admet AlcM), sinó amb *perdiu* (cf. oc. *perdrítz*, fr. *perdriz*); alteració relacionada presenta *La Pelandriu*, illeta rocosa davant Llança: *perdriu* > **peradriu*, amb dissimilació, **peladriu*, i contaminació de *calàndria*. *Calània*, forma local del Baix Segre, amb contaminació de *canària* i del grup *cardelina-cadernerà*; *calanió*.

Calap, V. *galàpet* *Calapàndria*, V. *galipàndria* *Calàpat* (més aviat *calàpet*), *calapatenc*, *calapater*, *calapatillo*, *calaportal*, *calàpot*, *calapotada*, *calapoter*, *calapoti*, V. *galàpet*

CALAR, v., del ll. tardà CALARE 'fer baixar', i aquest, del gr. χαλάω 'jo amollo, deixo anar' i 'faig baixar'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Amb aplicació no especialment nàutica, el tenim ja en les *VidesR*. A un anacoreta recluds en un nivell inferior, perquè no es morí de fam, «lo pa --- ab una molt longa sogà é l lo li *calava*», on per tant la traducció *ligabat* no correspon al sentit del verb, que és encara el llatí de 'fer baixar', sinó al del conjunt de la frase, f° 77v1, n. 90. També en Arnau de Vilanova (*AnSaTa* xxxi, 20); «ab sengles cordes --- havien ordonat de *calar-se* per lo mur» en un doc. de Càller, 1386 (*BABL* iv, 133); «alguna persona --- no gos *calar*, ni gos exir, ni entrar, ab escala, ni en altra manera, per los dits murs», El Perelló a. 1341 (*BABL* xii, 41), on no sé si la construcció era realment intransitiva o si hi havia inexactitud de forma per *no-s gos calar*.

En definitiva «*calar lo cap*: demittere caput» (Onofre Pou, *TbPu.*, 167) no fou més que una aplicació especial d'aquest sentit, que més sovint fou servat pel derivat *acalar* (infra). Avui *calar-se* per 'deixar-se anar cap avall, tirar-se muntanya avall' és sobretot ribagorçà: «no *s cale* per las ribas!» m'amonestava el vell amic de Claravalls que m'havia conduït fins al caire de les grans esllavissades per ensenyar-me el corriol entre aquell dèdal de pendents perillosos, fins daltabaix al gual de Berganui (1957); «s'hauria de *kalá* pels sembrats», Montanui; «en una refolga ['gorga, xuclador en la mare del riu'] --- si uno *se calasse* en el covon, allí que se quedaria», Roda de Ribagorça (1957), on ja ha pres el matís de 'submergir-se, capbussar-se'.

És sabut que des de molt antic tendeix aquest mot a esdevenir un terme de navegants i pescadors; 'plegar veles': «sí nau o leny irà ab veles e --- perdrà arbre o antenes --- los mariners no són tenguts de esmena a fer, sí donchs --- lo notxer no-ls havia manat, abans que l'arbre o --- la vela se perdés, que *calassen*», *Consolat*, § 202, p. 243; a penes cal dir que avui això

és ben vivaç a totes les mars i rius parlant dels ormeigs o xarxes que submergim, p. ex. *calar solta* en el Port d'Andratx (1964).

Pot passar a pendre altres complements, amb funció o sentit poc diferent: 'tancar una porta': «com l'entrada de la casa del pagès hagués dues portes, unà aprés d'altra, e lo leó fos entrat al mig d'aquelles dues portes, ans que lo leó no-s fos regonegut, hageren-li *calada* la primera detràs, e romàs entre dues portes tancat», Eiximenis, *Terç*, NCl. vi, 112. «Veus-les brodades, / e divisades, / coha tallada, / crencha *calada* / fins a les celles», JRoig, *Spill*, v. 10, 024.

El sentit es debilita tant a les Illes, que a Mallorca *calar-se* a és 'posar-se a (fer tal o tal)': Moll, *BDLC* xiii, 1923, 179, *calar-se a riure*; «com se veu amb so dogal d'or pes coll, *se cala* a riure», AMAlcover (*BDLC* xvi, 133); però també a Eivissa, «es va *calar* a fer barques» sentit a St. Vicent de Sa Cala (1963); en aquesta illa, amb una gamma ben variada d'accs.:

20 'baixar (un camí) cap a mar' 'engolir' (*m'he calat un pic* 'm'he menjat una figa de moro'), a St. Josep (1963), amb complement transitiu del lloc per on baixen «*calaren* una canaleta» a Sant Jordi de Raf., amb compl. d'un peix eixaugat a la platja: el «*salroig, kalát* as sòl», a Formentera (1963). Sobretot típic d'Eivissa en el sentit de «poner, colomar» (PzCabre-ro) en general, per fer-ho dins qualsevol cosa: d'això hi ha també antecedents ben distants, particularment a l'alt Pallars-Ribagorça: ben. «*cala* isto cepillo a l'armari» 'mételo en el armario' (Ferraz, p. 36), «la guineu s'ha *calat* en un cau», Tavascan (1934), però els eivissencs se'n serveixen a cada pas en el sentit d'«inscriure, incloure (en un escrit)»: *ia l'hi hem calat, ia l'hi farem calar*, em deien pertot els meus informants quan els demanava pel nom de tal o tal indret (a St. Miquel de Balansat, St. Josep, Sta. Eulàlia del Riu, Formentera, 1963).

Especialitzat des d'això en *calar foc*, que és l'expressió consagrada pertot, i encara que *pegar foc* no sigui inoït, fins i tot a la bella frontera lingüística, al peu del Turbó, em deien que estava més ben dit que *pegar foc* (a Cercuran, 1965).

La procedència del grec, probablement com a terme de pesca i nàutica, ja està ben aclarida. I no obstant els partidaris a ultrança de la tradició llatina s'excusaven, per transigir-hi, provant, amb caràcter més aviat artificiosos, de cercar-li un enllaç amb el llatí purista de les edats arcaiques. St. Isidor prou reconeixia l'ambient al qual pertanyia el mot, si bé li cercava etimologies fantosioses: «dictus autem *calamus* quod liquorem ponat; unde et *apud nautas calare* 'ponere' dicitur», «intercalares autem dies idcirco vocantur, quia interponuntur et ratio lunae solisque conveniat: *calare* enim 'ponere' dicitur, *intercalare* 'interponere'» (*Etym.* vi, xiv, 5; xvii, 28), on quasi sembla que sentim com es justifica un eivissenc.

És sabut que, en ambients i dates un poc diverses, aquesta paraula grega fou adoptada, amb una altra pronúncia i amb un sentit ben restringit i evolucionat, que la convertí en substituït del clàssic *tacere*; això